

Benkő József

Marosvásárhely város

(Leírás 1778-ból)

Az alsó járás egy szabad királyi várossal büszkélkedik, amelynek a neve Marosvásárhely. A Maros keleti partján helyezkedik el, s egykor hat faluból összeolvadt mezőváros volt, az 1616. évben pedig elnyerte a szabad királyi város méltóságát. A város értékét emeli a kellemes fekvés, az áru piac, a templomok, a Királyi Törvénytábla ülései, a marosszéki Folytonos Tábla épülete, a városi tanács, a helvét hitűek kollégiuma, Szent Ferenc szigorú rendjének székháza, úgyszintén a Szent Ferenc-rendi konventuális atyáké, valamint a katonai helyőrség.

1. Amíg mezőváros volt, a várost Székelyvásárhelynek, latinul Forum Sicularumnak hívták; ezt jól meg kell jegyezni az erdélyi történetírók megértése végett. Az elnevezés okát közöltük (Első rész [*Transsilvania generalis*]).

A mezőváros nagyon régi időben, hat faluból olvadt össze, amelyeknek a neve: Nagysásvári (másként Felsősásvári), Kissásvári (másként Alsósásvári), Székelyfalva, Gurdásfalva, Benefalva, Kisfalud. Ezeknek a lakosai önként egyetlen közösségbe tömörültek, testületüket is egybekapcsolták, és a személyek száma szerint osztották fel. Végül, amikor a mezővárosiak meggyűlöltek a fegyvert, megszerezték a szabad királyi város jogát Bethlen Gábor fejedelemtől; ezt mutatja az 1616. április 29-én kibocsátott ünnepélyes oklevél, amelyet az említett fejedelem és kancellárja, Pétsi Simon írt alá, továbbá titkára, Bölöni Gáspár. Ettől az időtől Marosvásárhelynek (azaz latinul Marusii Forum) nevezik, de némelyek, akik latin szavakat gyártanak, Agropolisnak mondják; Bethlen Farkas szerint az Agropolis az *agora* = vásárhely és *polis* = város görög szavakból lett. Erdély többi királyi városában minden polgár, még a mágnások is, mint tudjuk, adózás alá esett. Ezen a téren az a sajátos, hogy mintegy húsz olyan nemesi telek van itt, amelyeknek a nemes tulajdonosai egyáltalán nem esnek adózás alá, mint ahogy ezt megtudtam Bányai Lázár úrtól, a város nagytekintélyű jegyzőjétől.

2. A város egyik része dombos helyen, a másik ez alatt, sík területen fekszik; ezért Bonbardus (*i. m.* 356.) és vele Szászky (*i. m.* 515.) két mezővárosról beszélt, de egy kicsit tévedett. Mert azonkívül, hogy kiváltságos város helyett mezővárosnak nevezte, úgy vélekedett, hogy az egész dombon helyezkedik el, és meglehetősen erős vár övezi, sőt, az egész város szerény területét körülveszi a vár. Ez [valójában] a helvét vallásúak templomát foglalja magában, a helyőrség katonai parancsnokának a székházát és még néhány épületet. A helység kellemességét növelik a polgárok szőlősei: a *Nagyhegy*, *Trébely*, *Unomáj*, *Bodonhegy* és *Kishegy*, továbbá a *Királykútja* és a *Papok csorgója* nevű források.

3. Mielőtt a nemes Királyi Táblát idehelyezték volna, igen gazdag volt a piac, mely dicséretre ma sem érdemtelen. Nagyvásárt négyet tart: január, május, június és november hónapban, hetipiacot pedig csütörtöki napokon. Négy nevezetesebb utcája van: a *Poklos utca*, *Szentkirály utca*, *Szentgyörgy utca* és *Szentmiklós utca*. A lakosok elég sokan vannak: 1766-ban, a város összes vallásának a számbavétele alkalmával találtak 441 családfőt, családayát 413-at, gyermekeik száma 1027; özvegyek: 149; ezek gyermekei: 176; szolgák: 59; szolgálók: 90; cigányok: 40. Nincsenek ideértve az idegenek, akik a Királyi Táblához, vagy a kollégiumhoz, vagy a katonai helyőrséghez tartoznak.

4. A templomok közül kitűnik a várbéli, amely a helvét vallásúakat szolgálja; díszesre épült a piactéri plébániatemplom is, ehhez a Jézus-társasági atyáknak Boér Simon, Fogarasvidék főkapitánya saját lakását adta át megtelepedés céljára, amikor a jelen évszázad kezdetén bebocsátást nyertek ebbe a városba.

5. A tekintetes Királyi Törvénytáblát 1754 novemberében, Medgyesről helyezték ide. Amikor, meghatározott időközökben, törvényt ülnek, itt naponta nagy a sokasága a mágnásoknak, nemeseknek és mindenféle rendű embereknek.

6. A reformátusok kollégiuma népes tanulni vágyó polgárokból. Állapotát, tanárait (kivéve a nagyhírű Szabó Sámuel, akit újabban neveztek ki az igen híres Intze István helyébe a filozófia és a matézis professzorává) stb. stb. leírtuk (Első rész [*Transsilvania generalis*]). Ennek a tanintézetnek a külső falai a felséges császári udvar kegyes engedélye folytán immár új formát fognak kapni. A tanulóifjúság azért örvend, mivel méltóságos római szent birodalmi gróf széki Teleki József cs. kir. kamarás, a Királyi Tábla tényleges assessora és ebben az Athenaeumban a tudományok kurátora, állattani múzeumát Szebenből ebbe a városba helyezte át, ahol ily módon a természetrajz fáklyája világoskodik.

7. A reformált Ferenc-rendi atyák 1740 táján jutottak itt rendházhoz, hiába elleneztek a konventuális atyák. Lakótelkük régebben a református vallású Nemes Jánosé volt; ez vagyon elosztás útján egy Klementsits nevű polgár feleségének jutott, akitől az atyákra szállott át.

8. A Szent Ferenc-rendi konventuális (közönségesen minoritáknak hívott) atyák 1737 körül jöttek a városba, és megszerezték Szeles Mihály városi jegyző telkét.

9. A katonai helyőrség a várat tartja megszállva, és ugyanott van a lakása is.

Megjegyzés: Az Úr 1706. évében, március hó 28-án Marosvásárhelyt a fejedelem önagysága a jeles Forró Györgyöt és rajta keresztül fiait, Pétert... és mindkét nembéli valamennyi ivadékaikat kegyesen megnemesíti, aminek jeléül megfontolt lélekkel, biztos tudással és nagylelkűségével kegyesen ezt a címet, vagyis nemesi jelvényt adta: „Égszínkék, háromszög alakú pajzs, amelynek mezejében vagy udvarában egy egész ember áll hófehér

ruhában, bal kezével botra támaszkodva; jobbában pedig érett búzakévenyalábot látszik tartani; a pajzs fölé zárt sisak van helyezve”, stb. (Az erdélyi egyházmegye károlyfejevári székesegyháza káptalanjának oklevelei, a 2. számú, Forró-féle kisebb másolatból.)

A szövegben zárójelbe helyezve rövidített alakban használt források feloldása.

Bombardus – Bombardus, Michaelus: *Topographia magni regni Hungariae*.
Vindobone, 1718.
Szászky – Szászky Tomka, Joannes: *Introductio in orbis hodierni Geographia*.
Pozsony, 1748.

Részlet: Benkő József: *Erdély vagy Erdélyi Nagyfejedelemség*. című munkájából, amely először latin nyelven jelent meg 1778-ban. Kiadja magyar nyelven Szabó György fordításában a Székely Nemzeti Múzeum – Tortoma Kiadó, Sepsiszentgyörgy, 2014, 656.